

Леонід Миколайович Черноватий,
доктор педагогічних наук,
професор кафедри теорії та практики перекладу англійської мови,
Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна,
пл. Свободи 4, м. Харків, Україна

СКЛАДНИКИ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

У статті обґрунтовано концептуальні основи фахової компетентності перекладача китайської мови; репрезентовано структурні детермінанти моделі перекладацької компетентності фахівця-китаєзнавця. У роботі специфіковано субкомпетенції-складові означеної компетентності.

Ключові слова: фахова компетентність, перекладацька компетентність, перекладач китайської мови, компетенції, субкомпетенції.

Стрімкий розвиток міжнародної взаємодії України з іншими країнами в економіко-політичній сфері за останні 5 років потребував використання критичного підходу до перегляду та адаптації змісту навчання на всіх освітніх рівнях, що зумовило трансформування пріоритетів у системі професійної підготовки майбутніх фахівців усіх галузей та переробку програм з підвищення кваліфікації.

Цей процес викликав потребу переоцінити фахові детермінанти професій та складові фахових компетентностей, незалежно від галузі, на предмет їх відповідності сучасним міжнародним орієнтирам. З іншого боку, на українській арені з'явилася КНР у межах міжнародних програм «Один пояс – один шлях», «Новий шовковий шлях», ініційованих китайським урядом, культурно-освітніх проектів «Інститут Конфуція», програм академічної мобільності, спільних виробничих проектів у галузі літакобудування, сільського господарства тощо. У значній мірі згадані перестанови торкнулися професії перекладача / тлумача, зросли вимоги до рівня їхньої підготовки, що зумовило мету статті – вивчення концептуальних основ фахової компетентності сучасного перекладача китайської мови.

Наразі основні положення про загальні та комунікативні компетенції, запропоновані у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти [3], не можуть актуалізуватись у повній мірі, якщо йдеться про складові фахової компетентності перекладача, а саме перекладача-сінтолога. Учені корелюють компетенції із знаннями, вміннями та характерними рисами певних дій, проте розробники не специфікують ієрархічну розбіжність між компетенціями різних рівнів. Граматична, лексична, фонологічна, орфографічна компетенції, за словами авторів, є складовими мовленнєвих умінь у межах лінгвістичної / мовної компетенції. До складників маркерів соціолінгвістичної компетенції віднесено такі: маркери соціальних стосунків, діалекти, соціальні модули; до прагматичних – дискурсивну, функціональну, маніпулятивну, стратегічну тощо). Визначаємо у цьому зв'язку дві контроверзи:

- родо-видова неузгодженість класифікації поданих компетенцій;
- відсутність кореляції комунікативних видів діяльності із описом комунікативних

компетенцій, а саме невизначеність перцептивного компонента в їх описі.

Так, науковці акцентують на вміннях продукувати висловлення (текст) згідно з лінгвістичними нормами іноземної мови, ступінь лінгвістичної коректності ідентифікують носії цієї мови: на фонологічному рівні – правильність / неправильність артикуляції звуків та інтонаційного оформлення висловлювань; орфографічна компетенція актуалізується в плані коректності написання слів (spelling), використання правил пунктуації, здатностей «копіювати» слова. Відзначимо, що для перекладача китайської мови ідентифікація тону складу / слова виконує смислорозрізнавальну функцію: неправильно декодований тип тону на сегментному рівні порушує семантичну архітектуру фрази, речення тощо. По-друге, відсутність навичок графічної перцепції ієрогліфів, ураховуючи подібних за накресленням, є причиною викривленого розуміння смислу дискурсу.

Базові компоненти перекладацької компетентності та їх структуру розглядали вітчизняні й зарубіжні науковці, як-от: М. Вербицька, Н. Гавриленко, Т. Ганічева, В. Комісаров, А. Ольховська, Т. Пасечник P. Faber, J. Fraser, M. Presas та ін. Комунікативну компетенцію вчені (М. Вербицька, Н. Гавриленко, Т. Ганічева, В. Комісаров, Т. Пасечник та ін.) визначили як детермінанту. Серед інших складових фахової компетентності було виокремлено такі: периферійні, трансляторіальна, мовна, мовленнєва, соціокультурна, інструментальна, трансферційна, дослідницька тощо.

На наш погляд, численна кількість складників-компетенцій, що пропонують автори, дещо ускладнює процеси синтезу й аналізу їх диференційних ознак та кореляції з детермінантами професіограми сучасного перекладача китайської мови та змістом навчального матеріалу за вимогами спеціальності «Філологія. Переклад». З огляду на зазначене, пропонуємо трансформувати робочу модель фахової компетентності перекладача [3] у площину дослідження за складниками: білінгвальна, екстралінгвістична, перекладацька, особистісна і стратегічна компетенції.

Білінгвальну компетенцію розподіляємо на мовну (знання української та китайської мов у конкретно-мовному та контрастивному планах) і мовленнєву (тобто володіння цими знаннями в межах усіх видів мовленнєвої діяльності – аудіюванні, говорінні, читанні, письмі – під час виконання повного і скороченого усного і письмового видів перекладу) субкомпетенції.

Екстралінгвістична компетенція охоплює фонові і предметні знання. Фонові знання включають енциклопедичні та специфічні (філософська-концептуальні, історико-детермінантні, соціо-марковані тощо) у форматі двох країн – України і КНР. Предметні знання стосуються інформації щодо поняттєвого складу галузей людської діяльності у форматі українсько-китайської співпраці та різновекторної інтер-понятійної кореляції.

Перекладацька компетенція передбачає наявність знань загальних принципів перекладу, а також навичок та вмінь його здійснення (базових і спеціальних). Базовий комплекс реалізується в ході роботи в контексті усного (послідовного, синхронного перекладів, перекладу з аркуша) і письмового видів перекладу дискурсів різної жанрово-стильової спрямованості. Конституанти спеціальної компетенції маніфестовано в способах, методах, формах тощо здійснення конкретного виду двостороннього перекладу в мовній парі «українська – китайська мови». Дослідницько-інструментальний компонент перекладацької компетенції актуалізується в уміннях і навичках роботи з одно- й двомовними словниковими й тлумачними джерелами та знаннях про структуру допоміжних технологічних й інформаційних ресурсів, а також принципи роботи з ними. Зауважимо, що специфіка роботи з китайсько-українськими словниками полягає в умінні розпізнавати структуру ієрогліфу за його ключами та комбінаторних навичок співвіднесення структурних компонентів слів-ієрогліфів із ситуативною семантикою висловлювань.

До складу *особистісної компетенції* віднесено психофізіологічний компонент (когнітивні, психомоторні та поведінкові механізми – пам'ять, увагу, психологічну усталеність, критичне ставлення тощо), морально-етичну субкомпетенцію,

субкомпетенцію самовдосконалення, а також фахово-соціальну субкомпетенцію (прийоми і норми безконфліктної взаємодії у професійному середовищі, вміння рекламувати свої послуги на китайсько-українському ринку праці, виконувати стандартні робочі дії типу заповнення контракту китайською та державною мовами, вміння співпрацювати у полінаціональному соціально гетерогенному / гомогенному колективі, обізнаність зі специфікою крос-культурної комунікації у певній професійній галузі в контексті українсько-китайських взаємин тощо) [1].

Стратегічну компетенцію асоціюємо з інтегрованим умінням перекладати, що ґрунтується на координації вищезазначених компетенцій під час реалізації перекладацької діяльності, тобто надкомпетенцією.

На жаль, часові та контекстні фрейми професійної підготовки майбутніх перекладачів китайської мови не дозволяють вмістити весь обсяг значущої для галузі сходовознавства інформації в робочі навчальні програми, не виявляється можливим присвятити значну кількість аудиторних годин для її опрацювання. Недостатня сформованість у студентів-синологів кваліфікованих навичок самостійної роботи з автентичними різноформатними текстами та відсутність ментора-китаїста за межами навчального закладу гальмують процес контентно-повноцінного оволодіння кожною субкомпетенцією.

Виходячи з викладеного вище, можна дійти висновку, що цілісна реалізація запропонованої моделі фахової компетентності перекладача китайської мови уможлиблюється після закінчення спеціалізованого закладу освіти, де здійснюється професійна підготовка майбутніх фахівців перекладу, в процесі накопичення практичного досвіду за результатами успішного функціонування в китайсько-українському професійному середовищі за умови регулярного проходження підвищення кваліфікації за галузевою специфікою. Отже, перспективними, на нашу думку, є подальші розвідки в аспекті квантитативно-якісного «навантаження» професійної підготовки майбутніх перекладачів-китаїзнавців за етапами підготовки відповідно до векторів розвитку взаємин у форматі «Україна – Китай».

ЛІТЕРАТУРА

1. Вербицкая М. В., Соловов М. Ю. Компоненты и уровни переводческой компетенции // Вестник МГУ. – Т. 4 из 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. – Изд-во МГУ Москва, 2010. – С. 9–18.
2. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності : підручник для студ. вищих заклад. освіти за спеціальністю “Переклад” / Л. М. Черноватий. – Вінниця : Нова Книга, 2013. – 376 с.
3. Common European Framework of Reference for Languages : Learning, Teaching, Assessment. – Cambridge, C-ge University Press, 2001. – 260 p.

Леонід Николаевич Черноватий,
доктор педагогічних наук,
професор кафедри теорії і практики перекладу англійського мови,
Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна,
пл. Свободи 4 г. Харків, Україна

СОСТАВЛЯЮЩИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ПЕРЕВОДЧИКОВ КИТАЙСКОГО ЯЗЫКА

В статье аргументированы концептуальные основы профессиональной компетентности переводчика китайского языка в условиях реализации международных программ «Один пояс – один путь», «Новый шелковый путь», инициированных китайским правительством, культурно-образовательных проектов «Институт Конфуция», программ академической мобильности, совместных проектов в сферах самолетостроения, сельского хозяйства и т.д.

В работе детализируются две контroversии:

1. родовидовая несогласованность классификаций компетенций;
2. отсутствию корреляции коммуникативных видов деятельности с описанием коммуникативных компетенций.

Автор коррелирует составные компетенции общей профессиональной компетентности переводчиков китайского языка с детерминантами его профессиограммы, содержанием учебного материала в соответствии с требованиями специальности «Филология. Перевод». В работе репрезентированы структурные компоненты модели переводческой компетентности специалиста-китаеведа. В работе специфицированы субкомпетенции-составляющие обозначенной компетентности: билингвальная, экстралингвистическая, переводческая, личностная и стратегическая компетенции.

Перспективным представляется дальнейшее исследование квантитативно-качественного контента поэтапной профессиональной подготовки будущих переводчиков-китаеведов в соответствии с вектором развития взаимоотношений в формате «Украина – Китай».

Ключевые слова: профессиональная компетентность, переводческая компетентность, переводчик китайского языка, компетенции, субкомпетенции.

Leonid Mykolayovych Chernovatyj,
Doctor of Pedagogics, Professor,
Professor at the Department of English Translation Theory and Practice,
V. N. Karazin Kharkiv National University,
Freedom Sq. 4, Kharkiv, Ukraine

COMPONENTS OF CHINESE TRANSLATORS' PROFESSIONAL COMPETENCE

There have been substantiated conceptual fundamentals of professional competence of Chinese translators within the international programs such as «One Belt – One Road», «New Silk Road» initiated by the Chinese government, educational and cultural projects «Confucius Institute», programs on academic mobility, joint projects in the spheres of aircraft manufacturing, agriculture, etc.

Two controversies have been detailed in the article:

1. hypo-hyperonic inconsistency of competency classification;
2. absence of correlation between communicative activity types and communicative competencies.

The author pertains the constituting competencies of the integral professional competence of translators majoring in the Chinese language to the determinants of their job description (professionogram) as well as contents of the educational material according to the requirements to the speciality «Philology. Translation».

There have been specified the sub-competencies which constitute the designated competence; they are: bilingual, extra-lingual, translation-targeted, personality-oriented, strategy-stipulated.

The perspective of further research are seen in the study of the quantitative and qualitative contents of the stage-by-stage professional training intended for the future translators-sinologists in accordance with the development vector of the relations in the frame work «Ukraine – China».

Key words: professional competence, translation competence, translator of Chinese, competencies, sub-competencies.

Подано до редакції: 01.07.2016 р.

Рекомендовано до друку: 12.07.2016 р.

Рецензент: д.пед.н., професор А. М. Богуш